

Sociale coöperaties en de waarde van werk

LaNSCO

Landelijk Netwerk
Sociaal Coöperatief Ondernemerschap

Tekst: Sonia van Wenum
Foto's: Michiel Bunjes

Sonia van Wenum is onlangs afgestudeerd als sociaal psycholoog met een passie voor diversiteit en inclusie. In de eerste helft van 2022 liep zij stage bij de NSvP, waar ze in aanraking kwam met het fenomeen 'sociale coöperatie'. Naar aanleiding hiervan schreef ze onderstaand artikel. Haar stage was een waardevolle ervaring. Ook in de toekomst hoopt Sonia zich in te blijven zetten voor waardevol werk.

Sociale coöperaties en de waarde van werk

Wanneer er vanuit de overheid gepraat wordt over mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt gebeurt dit nog veel te vaak in cijfers: hoeveel kost het een gemeente wanneer er iemand in de bijstand zit en hoeveel kost het om deze mensen weer aan het werk te krijgen? Door deze cijfers wordt er te weinig gekeken naar de mensen zelf en wat werk kan bijdragen aan hun leven. Om een andere kijk te krijgen op dit vraagstuk reisde ik, masterstudent sociale psychologie, naar Delft, de thuisbasis van het in 2017 opgerichte Scope. Scope is een sociale coöperatie, een plek waar mensen in de bijstand met behoud van hun uitkering en met gespecialiseerde ondersteuning een eigen onderneming kunnen starten.

Dit artikel zal licht schijnen op de waarde van werk voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, met behulp van de verhalen van drie startende ondernemers en hoe zij vanuit de bijstand weer aan de slag zijn gegaan.

Psychologische kijk op werk en welzijn

Ondernemingen zoals de sociale coöperaties zijn ontzettend belangrijk voor het welzijn van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Als sociaal psycholoog kijk ik hiernaar met een bepaalde bril. Vanuit de psychologie kan de waarde van werksituaties bepaald worden met behulp van het Werk als Waarde model van Van der Klink¹ (gebaseerd op de capability approach), wat ervan uitgaat dat werk zowel een toegevoegde waarde moet hebben voor de organisatie als voor de medewerker. Dit model kent zeven mogelijke werkwaardes die bijdragen aan het welzijn van werkenden: 1) kennis en vaardigheden gebruiken; 2) kennis en vaardigheden ontwikkelen; 3) betrokken zijn bij belangrijke beslissingen; 4) betekenisvolle werkcontacten hebben en opbouwen; 5) eigen doelen stellen; 6) een goed inkomen verdienen; 7) een bijdrage leveren aan het creëren van iets waardevols.

Hoe deze werkwaardes bijdragen aan iemands welzijn kan uitgelegd worden aan de hand van de zelfbeschikkingstheorie (self-determination theory) van Deci en Ryan.² Deze theorie stelt dat mensen gemotiveerd zijn om zichzelf te ontwikkelen op basis van drie basisbehoeften; competentie (de behoefte om effectief om te gaan met de omgeving), autonomie (de behoefte aan controle over diens eigen leven) en verbondenheid (het verlangen naar betekenisvolle relaties met anderen). Wanneer iemand zich in een (werk)omgeving begeeft die deze basisbehoeftes ondersteunt, heeft dit een positief effect op iemands functioneren en welzijn, en bevordert het de ontwikkeling van de persoon. Werk kan dus bijdragen aan ons welzijn doordat de waardes die we eruit kunnen halen spreken voor onze basisbehoeftes.

Kunnen werken is waardevol voor iedereen, maar veel te vaak worden mensen hiervan buitengesloten.

De sociale coöperatie

In Delft ontmoette ik Stefan, grafisch ontwerper en eigenaar van zijn eigen bedrijf Bok Design and Illustration en oud-lid van Scope. Na jaren zonder baanperspectief vrijwilligerswerk te hebben gedaan, hoorde hij van de Delftse coöperatie die in de startblokken stond. Stefan was daardoor een van de mensen die heeft geholpen bij de oprichting van de coöperatie en heeft in zijn jaren bij de coöperatie zijn net opgestarte bedrijf verder heeft kunnen ontwikkelen. Bij scope heeft hij ook zijn huidige partner Katja ontmoet, die ook geïnterviewd is.

Als tweede heb ik gesproken met Katja. Ook Katja is al sinds de oprichting bij Scope en is hiermee momenteel de oudst zittende bij de coöperatie. In die vijf jaar is ze twee ondernemingen gestart. Eerst als knuffeltherapeut en ontspanningsmasseuse. Van het geld dat ze hiermee verdiende kon ze een opleiding doen tot natuurcoach, wat haar tweede onderneming werd. Naast haar onderneming is ze bij Scope administratief medewerker en bestuurslid. Ook helpt ze de andere ondernemers met hun financiën.

Bouchra, met wie ik als derde heb gesproken, is net begonnen aan haar tweede jaar bij Scope. Als alleenstaande moeder belandde ze tijdens de zwangerschap van haar nu 4-jarige zoontje in de bijstand. Ze koos ervoor om zich de eerste jaren te focussen op de opvoeding, maar op een gegeven moment wilde ze weer gaan werken. Bij Scope is ze een cateringbedrijf begonnen met de focus op multiculturele gerechten. Binnen korte tijd kreeg ze verschillende klanten waarmee zij haar passie voor koken kon delen.

De reguliere arbeidsmarkt

De reguliere arbeidsmarkt kan soms erg ontoereikend zijn. Dit komt volgens alledrie doordat er nog te veel gekeken naar welke diploma's je hebt en te weinig naar wat je werkelijke kwaliteiten zijn. Hoewel Katja haar VWO-diploma heeft gehaald, is het haar door haar wisselende gezondheid niet gelukt om daarna een andere opleiding af te maken. "Als ik aan een normale baan kom, kom ik in laagopgeleide functies." Bouchra ondervond hetzelfde probleem, die door haar rumoerige jeugd in die tijd geen diploma wist te bemachtigen. "Het is echt een handicap als je niet de juiste papieren hebt en wel intelligent genoeg bent. Dat maakt het eigenlijk nog moeilijker."

Het gebrek aan uitdaging in banen op de reguliere arbeidsmarkt kan leiden tot frustraties. Dit is ook logisch aangezien je bij werk onder niveau niet al je capaciteiten kunt gebruiken en deze ook niet verder kunt ontwikkelen, wat belangrijke waarden van werk zijn. Ook biedt de reguliere arbeidsmarkt weinig flexibiliteit, iets wat voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt lastig kan zijn. "Op een reguliere arbeidsmarkt moet je gewoon functioneren", aldus Stefan. Dit kan ertoe leiden dat mensen in de bijstand terecht komen. Gelukkig bieden sociale coöperaties hier een uitweg.

De zeven waarden in het Werk als Waarde model zijn allemaal te vinden in de sociale coöperatie.

De bijstand leefbaar maken

De bijstand kan een hele moeilijke situatie zijn om in te verkeren. “Het is natuurlijk gewoon vreselijk om niet te werken”, vindt Bouchra. Sociale contacten, je nuttig voelen en jezelf en anderen kunnen onderhouden. Dit zijn een paar van de dingen die de drie misten in periodes dat ze niet konden werken. “Het is heel moeilijk om jezelf vanuit de bijstand te ontwikkelen”, vertelt Katja. “Ook om jezelf daar uit te werken, het geeft namelijk ook financiële stress en dat beperkt heel erg je denkcapaciteit en de capaciteit om vooruit te kijken”. Bij een sociale coöperatie is het mogelijk om, terwijl je in de bijstand zit, een eigen onderneming te starten, zonder verlies van uitkering. Bouchra legt me uit hoe een sociale coöperatie haar daardoor de ruimte en mogelijkheid bood om te experimenteren en te kijken of een eigen onderneming echt iets voor haar was. Het bood haar daardoor ook zekerheid, zonder dat de belastingdienst gelijk op haar hielen zat. Dit geeft lucht en een mogelijkheid om je te ontwikkelen, iets wat alledrie nodig hadden en bij Scope vonden. Zo konden alledrie een onderneming starten en ontwikkelen waar ze gepassioneerd en enthousiast over zijn.

Het is op de reguliere arbeidsmarkt een handicap als je niet de juiste papieren hebt en wel intelligent genoeg bent.

Een sociale coöperatie levert ook steun en inspiratie. Zo vond Stefan het altijd inspirerend om de drive van de andere leden te zien. De ondernemers komen eens in de twee weken samen onder leiding van coach en coördinator Paul Leistra. Paul is geliefd onder de leden en heeft Bouchra bijvoorbeeld ook aan haar eerste klanten geholpen. Tijdens deze meetings worden de dingen waar de ondernemers tegenaan lopen besproken en kunnen ze elkaar ook hulp bieden. Voor Katja zijn de contacten die ze heeft bij de sociale coöperatie vooral erg belangrijk in periodes dat het wat slechter met haar gaat: “Voor mij helpt dat heel erg om dat contact te houden en ergens betrokken bij te zijn, om toch weer te weten van oh ja, er is nog meer behalve dit gevoel op dit moment.”

Conclusie

Na dit alles kunnen we concluderen dat ondernemerschap binnen een sociale coöperatie een effectieve manier is om de waardes die werk te bieden heeft te kunnen ervaren. Zo zien we dat mensen binnen een sociale coöperatie op eigen niveau kunnen ondernemen, de regie hebben over hun onderneming, eigen doelen kunnen stellen en de ruimte hebben om hun vaardigheden verder te ontwikkelen. Door het sociale karakter van de coöperatie kunnen de ondernemers betekenisvolle werkcontacten opbouwen en kunnen ze met hun eigen onderneming en door elkaar te helpen iets waardevols creëren. De mensen die ik heb gesproken zijn nog niet financieel onafhankelijk maar zijn met hulp van Scope hier wel naar op weg. De zeven waardes in het Werk als Waarde model zijn dus allemaal te vinden in de sociale coöperatie. Scope en andere sociale coöperaties blijken een prettige werkomgeving die kunnen bijdragen aan het vervullen van onze basisbehoeften. De mogelijkheid om te kunnen werken is waardevol voor iedereen, maar veel te vaak worden nog mensen hiervan buitengesloten. Het is daarom van belang om initiatieven zoals Scope te steunen, omdat zij deze groep mensen een plek weten te bieden waar zij zich vanuit de bijstand kunnen ontwikkelen richting zelfstandigheid.

Dit artikel is tot stand gekomen naar aanleiding van een onderzoek van de NSVP.

De NSvP houdt de vinger aan de pols bij werkend Nederland. Wat speelt er? Waar krijgen we in de toekomst mee te maken? En hoe geven we dat vorm op een manier die voor iedereen werkt? We verbinden wetenschap en praktijk en kijken kritisch naar vastgeroeste patronen. Door middel van financiering en ondersteuning jagen we ontwikkelingen aan en bieden we kansen aan frisse denkers en tot nu toe onbenut talent.

In Nederland is de Landelijke stichting sociaal coöperatief ondernemen (LaNSCO) actief met circa 25 coöperaties verspreid door heel Nederland.

In steeds meer gemeenten ontstaan Sociale Coöperaties: groepjes startende ondernemers met een uitkering. Ieder werkt aan haar of zijn eigen bedrijf of de leden vormen samen een bedrijf. Dit doen zij binnen de structuur van en met de ondersteuning vanuit een coöperatie. LaNSCO ondersteunt deze initiatieven én de gemeentelijke organisatie vanaf de start met advies, bemiddeling, coaching en praktische tips.

1. Van der Klink, J. J., Bültmann, U., Brouwer, S., Burdorf, A., Schaufeli, W. B., Zijlstra, F. R., & van der Wilt, G. J. (2011). Duurzame inzetbaarheid bij oudere werknemers, werk als waarde([externe link](#)). *Gedrag & Organisatie*, 24(4).

2. Deci, E. L., & Ryan, R. M. (Eds.). (2004). *Handbook of self-determination research*([externe link](#)). University Rochester Press.

Jessica de Ruijter
jessica@lansco.nl
06 250 581 55

Paul Leistra
paul@lansco.nl
06 129 709 72

LaNSCO

Van Galenstraat 30
3814 RD Amersfoort
info@lansco.nl

